

Keski-Pohjanmaan maakunnan älykäs erikoistuminen

KESKI-POHJANMAAN MAAKUNTAOHJELMA 2022-2025, LIITE 1
PÄIVITYS

HYVÄKSYTTY MAAKUNTAHALLITUKSESSA 18.9.2023

Sisällysluettelo

Keski-Pohjanmaan maakunnan älykkään erikoistumisen strategia (ÄES)	2
Muutos	2
Tavoitteet	3
Viitekehys	5
Keski-Pohjanmaan älykkään erikoistumisen kärjet ja painopisteet	6
Painopisteet	7
<i>Luonnonvarojen kestävä hyödyntäminen ja alkutuotanto</i>	7
<i>Yritykset ja yrittäjyys</i>	8
<i>Hyvinvointi, kulttuuri ja virkistys</i>	9
<i>Kansainvälisyys</i>	10
Kärjet	11
<i>Energiamurros ja puhdas siirtymä</i>	11
<i>Uudistuva osaaminen</i>	12
<i>Älykäs digitalisaatio</i>	13
<i>Kestävä matkailu</i>	14
Älykkään erikoistumisen mahdollistavat edellytykset	15

Keski-Pohjanmaan maakunnan älykkään erikoistumisen strategia (ÄES)

Suomen kilpailukyky ja menestys globaaleilla markkinoilla perustuu osaamiselle, uudelle tiedolle ja innovaatioille. Tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnalla (TKI) on ratkaiseva merkitys tuottavuuden kasvussa, elinkeinoelämän ja yhteiskunnan uudistumisessa, sekä hyvinvoinnin luomisessa. 4 % T&K-menotavoitteella tähdätään aiempaa tehokkaampaan ja tuottavampaan innovaatiotoimintaan Suomessa.¹

Älykäs erikoistuminen on EU:n innovaatiopolitiikkaa, jonka mukaan alueiden tulisi tunnistaa ja valita omat vahvuutensa. **Älykäs** tarkoittaa tässä yhteydessä laajaa näkemystä innovaatioista, mukaan lukien, mutta ei rajoittuen vain teknologisiin lähestymistapoihin. **Erikoistuminen** tarkoittaa keskittymistä kilpailukykyisiin vahvuuksiin ja realistisiin kasvumahdollisuuksiin.²

Alueiden tulee tukea vain rajoitettua määrää hyvin määriteltyjä prioriteetteja. Tärkeänä osana strategiaprosessia ovat vuorovaikutus ja yhteistyö sidosryhmien kesken maakunnan yhteisen linjan löytämiseksi.

Älykkään erikoistumisen strategia on maakuntaohjelman toimeenpanon keskeinen väline, joka ohjaa tulevaisuuden investointien kohdistamista valittuihin vahvuuksiin alueen kilpailukykyyn kehittämiseksi. Strategia on rahoituksen ennakkoehto monessa Euroopan unionin rahoitusinstrumentissa sekä keskeinen rahoitusta ohjaava asiakirja kansallisella alue- ja rakennepolitiikan ohjelmakaudella 2021–2027.

Yrittäjämäisen etsimisen prosessissa (EDP, entrepreneurial discovery process)³ kartoitetaan jatkuvana alueellisena, osallistavana ja interaktiivisena prosessina uusia mahdollisuuksia ja innovaatioita sekä päivitetään ja kohdennetaan uudelleen älykkään erikoistumisen strategian painopisteitä. Prosessissa kytketään aluekehityksen eri sidosryhmät laajasti yrittäjämäiseen ja jatkuvaan yhteistyöhön markkinalähtöisten kasvumahdollisuuksien seuraamiseksi ja tunnistamiseksi. Siten Keski-Pohjanmaan älykkään erikoistumisen strategian tarkoituksena on olla osallistava prosessi. Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan keskeisten vahvuuksien liiketoimintamahdollisuudet huomioidaan sekä teknologisten että ei-teknologisten alojen osalta.

¹ Pääministeri Petteri Orpon neuvottelutulos hallitusohjelmasta 16.6.2023, Vahva ja Välittävä Suomi, s. 96.

² Viite ja ³ Viite European Commission Smart Specialisation Platform

Strategia nojaa korkean tuottavuuden teolliseen ja yrittävään alueprofiiliin. Keski-Pohjanmaa on myös osaamisintensiivinen palveluiden ja hyvinvoinnin maakunta. Esimerkiksi koulutusosaaminen, sosiaaliset innovaatiot, puhtaan luonnon ja aineettoman kulttuuriperinnön resurssit tukevat palveluiden ja matkailun kasvua. Strategiassa on huomioitu Keski-Pohjanmaan innovaatioiden edistämisen tavoitteet sekä kansallinen TKI-tiekartta. TKI-tiekartan mukaan Suomen nousu pandemian aiheuttamasta poikkeustilanteesta ja menestyminen globaalissa kilpailussa edellyttää uuden tiedon tuottamista, yhteiskunnallista hyötyä ja arvonn lisää tuovia innovaatioita sekä korkeaa osaamisen tasoa. Keski-Pohjanmaan älykkään erikoistumisen strategia tulee nähdä myös mahdollistajana; strategian luonteeseen kuuluu kokeellisuus ja kohteiden arvioinnin tärkeys.

Keski-Pohjanmaan älykkään erikoistumisen strategia tarkistetaan ja päivitetään kahden vuoden välein tai tarvittaessa useammin. Päivitetty strategia liitetään maakuntaohjelmaan (liite 1). Älykkään erikoistumisen painopisteet esitetään myös Euroopan komission älykkään erikoistumisen alustalla (S3/RIS3, smart specialisation platform). Keski-Pohjanmaan liitto osallistuu älykkään erikoistumisen kansalliseen koordinaatiotoimintaan sekä eurooppalaisten älykkään erikoistumisen kumppanuusverkostojen toimintaan ja seurantaan. Älykkään erikoistumisen tavoitteiden toteutumista seurataan maakuntaohjelman toteuttamisen ja seurannan yhteydessä laadullisin ja määrällisin mittarein.

Tässä Keski-Pohjanmaan älykkään erikoistumisen strategian päivityksessä 2023 esitetään muuttuneen maailmankuvan seurauksena päivitettyt maakunnan älykkään erikoistumisen painopistealueet ja kärjet, jotka vastaavat paremmin kehittyvän Keski-Pohjanmaan maakunnan tarpeisiin.

Keskeinen kysymys strategian toimeenpanossa on, kuinka hyvin Keski-Pohjanmaa on valmistautunut älykkään erikoistumisen murrokseen ja osataanko murros kääntää eduksi.

Muutos

Koronapandemia, lintuinfluenssaepidemia, Venäjän aloittama hyökkäyssota Ukrainaan sekä kiihtyvä ilmastonmuutos ovat väistämättä muuttaneet maailmaa ja siten myös elämää Keski-Pohjanmaalla. Energiakriisin vaikutukset näkyvät maakunnassa. Työllisyystilanne on maakunnassa Suomen keskiarvoa parempi, mikä näyttäytyy kysyntänä osaajista: tällä hetkellä kysyntä on korkeampi kuin työvoiman saatavuus. Työvoimapula ja asuntojen vähäinen määrä nähdään isoina huolenaiheina Keski-Pohjanmaan kehityksen tiellä. Työvoimapulasta ja maailmantalouden muutoksista huolimatta alueen yritykset investoivat luottavaisesti tulevaan. Maailman tilanteeseen, jonka vaikutukset ulottuvat myös Keski-Pohjanmaalle, pystytään vastaamaan muuttamalla toimintatapoja rohkeasti uusien tarpeiden vaatimaan suuntaan.

Maakuntaan kaavaillaan tuulivoimapuistojen lisäksi esimerkiksi vetylaitoksia, aurinkoenergiapuistoja, biokaasulaitoksia sekä eri energiatuotantomuotoja yhdisteleviä hybridihankkeita. Keski-Pohjanmaan rooli energiamurroksessa on kansallisesti ja kansainvälisesti merkittävä, koska alueella on kyvykkyyttä ja osaamista mahdollistaa energiamurroksen toteutumista Suomessa ja alueella sijaitsevat Euroopan suurimmat litiumvarannot. Maakunnassa on myös runsaasti akkukemiaan liittyvää tutkimus- ja yritystoimintaa. Keski-Pohjanmaalla on tapahtumassa paljon erityisesti suurinvestointeihin, energiamurrokseen ja työvoiman saatavuuteen liittyviä muutoksia, jotka aiheuttavat positiivisia muutostarpeita alueen kehittämiseen. Tähän tarpeeseen Keski-Pohjanmaan liitto tekee tulevaisuuskatsausta, joka luo päättäjille kattavan kuvan nykytilanteesta sekä näkyviä haasteiden ratkaisuun.

Innovaatiotoiminnan vahvistamisen haasteita Keski-Pohjanmaalla ovat harva asutus ja pitkät etäisyydet markkinoille, innovaatiojärjestelmän heikkoudet maaseutumaisilla alueilla, korkeasti koulutettujen alhainen osuus sekä alhainen TKI-investointien määrä, niin yrityksissä kuin julkisella sektorilla. Näihin innovaatiotoiminnan haasteisiin vastataan Keski-Pohjanmaan maakuntaohjelmassa esitetyillä osaamiseen, kilpailukykyyn ja saavutettavuuteen liittyvillä toimenpiteillä. Lisäksi vahvistetaan alueen älykkääseen erikoistumiseen perustuvaa tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa ja osaamisen siirtoa yrityksiin, julkiselle ja kolmannelle sektorille. Innovaatiot vaativat monialaista yhteistyötä, jossa ovat osana yritykset, yhdistykset ja muut organisaatiot yhdessä julkisten toimijoiden ja koulutus- ja tutkimusorganisaatioiden kanssa. Tavoitteena ovat mm. arvoketjujen vahvistaminen, jalostusarvon nostaminen, aluetalouden muutosjoustavuuden vahvistaminen sekä yritysklusterien kehittäminen.

Muutostarpeet luovat Keski-Pohjanmaalle hienoja mahdollisuuksia kehittyä. Keski-Pohjanmaan tulevaisuuskatsauksen mukaan puhtaan siirtymän ja kestävän kasvun edellyttämät teollisuusinvestoinnit mahdollistavat tuhansien uusien työpaikkojen syntymisen alueelle. Elinkeinorakenteen nopea, mutta hallittu muutos voi luoda alueelle perustan taloudelliselle hyvinvoinnille. Maahanmuuton avulla Keski-Pohjanmaa voi saada lisää työikäistä väestöä, joka tuo yrityksiin yhteyksiä ja kulttuurista osaamista ympäri maailman. Työn monimuotoistuminen, paikasta ja ajasta riippumaton työ, digitalisaatio ja liikenneväylien ja -järjestelmien kehitys voivat parantaa työvoiman saatavuutta, ja elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä sekä lisätä alueen houkuttelevuutta asuinpaikkana. Suomen entistä vahvempi integroituminen Pohjoismaihin ja eurooppalaisille sisämarkkinoille voi avata Keski-Pohjanmaalla toimiville yrityksille uusia liiketoimintamahdollisuuksia ja kilpailuetuja. Samalla myös kulttuuriset yhteydet vahvistuvat. Kaksikieliselle alueelle integroituminen Pohjoismaihin on luontevaa. Keski-Pohjanmaan tulevaisuuden mahdollisuudet ovat moninaiset, Keski-Pohjanmaalla on halua uudistaa, kehittää ja kasvattaa toimintoja.

Tavoitteet

Keski-Pohjanmaan älykkään erikoistumisen strategian tavoitteena on:

- Edistää sellaisten uusien toimintojen luomista ja kasvua, jotka ovat innovaatorikkaita ja tiedon ”läikkymistä” tai ”ylivuotoa” edistäviä.⁴
- Monipuolistaa maakunnan alueellista järjestelmää ja elinkeinorakennetta. Tärkeinä painopistealueina nähdään sellaiset alat, alueet ja taloudellinen toiminta, joissa maakunta omaa elinvoimaetua tai kasvupotentiaalia, joka perustuu tietoon.
- Luoda ekosysteemejä, jotka koostuvat toisiaan lähellä olevista taloudellista ja tutkimuksellista toimijoista sekä yrityksistä ja instituutioista, joissa yhteisellä tekemisellä kyetään luomaan riittävä kasvumahdollisuuksia, erikoisosaamista ja palveluita tuottamaan hyötyjä verkostolle.

Maakunnan eri toimijoilla on toisiaan täydentävä rooli älykkään erikoistumisen strategian toteutuksessa ja onnistumisessa. Valtioneuvosto sekä työ- ja elinkeinoministeriö (TEM) tukevat ja motivoivat alueen toimijoita yhteistyöhön ja luovat rahoitusmahdollisuuksia strategian toimeenpanolle. Alueellisella Team Finland-toiminnalla edistetään alueen yrityspalveluverkoston toimijoiden yhteistyötä. Keski-Pohjanmaan liitto maakunnan strategisesta aluekehittämisestä vastaavana toimijana muodostaa yhteisen tahtotilan älykkään erikoistumisen

⁴ Tiedon ”läikkymisellä” tai ”ylivuodolla” tarkoitetaan yleisesti positiivista vaikutusta, mikä seuraa tiedon vaihdosta tai leviämisestä tiedon luojiilta muille, esimerkiksi Keski-Pohjanmaan yrityksille.

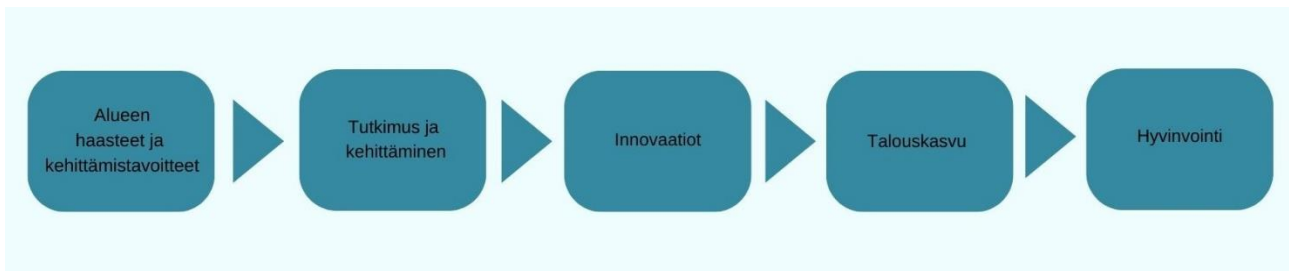
tavoitteille ja toimeenpanolle yhteistyössä sidosryhmien kanssa. Alueen kilpailukyvyä kehittämisessä tarvitaan kaikkien alueen toimijoiden joustavaa yhteistyötä. Älykkään erikoistumisen toimeenpanossa keskeisiä ovat alueen TKI- ja oppilaitokset, kaupungit ja kunnat, kehittämissyhtiöt, yritykset sekä kansalaisyhteiskunta esimerkiksi järjestöjen kautta.

Kuva 1: Ekosysteemipohjainen ajattelu

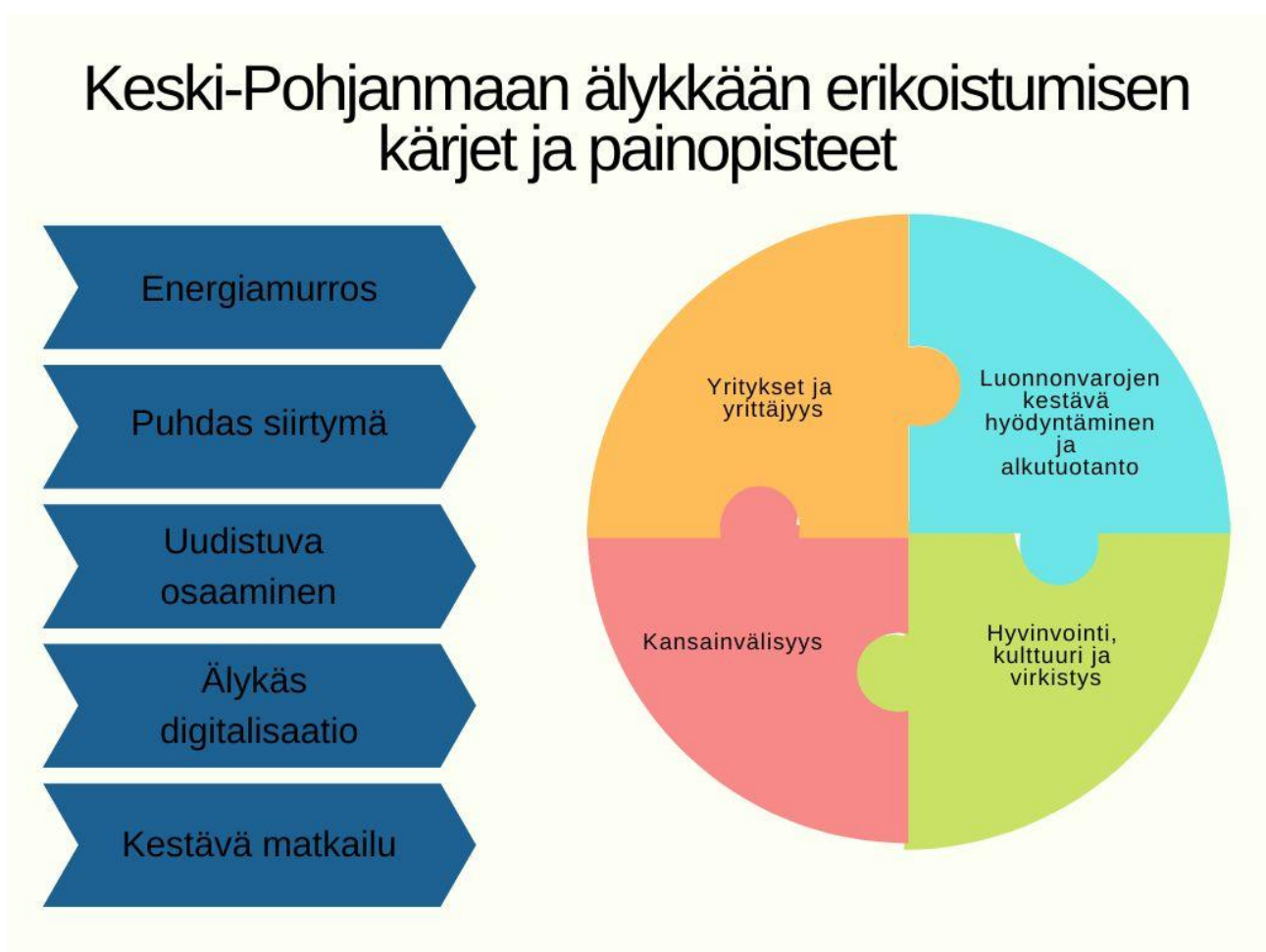
Viitekehys

Keski-Pohjanmaan maakunnan älykkään erikoistumisen toteuttamisen keskeisiä haasteita ovat meneillään olevan muutoksen nopeus ja uudistavuus sekä niistä seuraavien haasteiden ratkaiseminen. Pitkälti kyse on yhteiskunnallisten ja maakunnan kannalta keskeisten kysymysten ratkaisemisesta. Keski-Pohjanmaan älykkään erikoistumisen toimeenpanossa huomio tulee kiinnittää selkeään tavoitteen asettamiseen, mahdollisuuksiin keskittymiseen, strategian mobilisointiin, maakunnan yritysten toimijoiden osallistamiseen, holistiseen lähestymistapaan sekä julkisen hallinnon potentiaaliin maakunnan älykkään erikoistumisen mahdollistajana ja edistäjänä. Olennaista Keski-Pohjanmaan älykkään erikoistumisen strategian toimeenpanossa on toteuttaa toimenpiteitä ennakoiden ja kokeillen sen sijaan että haasteisiin vastattaisiin kiireellä tai pakon sanelemana.

Kuva 2: Keski-Pohjanmaan älykkään erikoistumisen viitekehys

Keski-Pohjanmaan älykkään erikoistumisen kärjet ja painopisteet

Kuva 3: Kärjet ja painopisteet

Keski-Pohjanmaan painopisteet eli yritykset ja yrittäjyys, luonnonvarojen kestävä hyödyntäminen ja alkutuotanto, hyvinvointi ja kulttuuri sekä kansainvälisyys ovat maakunnan kivijalka. Painopisteet ovat maakunnassa jo olemassa olevia vahvuuksia, joilla on potentiaalia kehittyä edelleen. Keski-Pohjanmaa haluaa kehittää painopistealueita keskittyen kärjissä nostettuihin teemoihin eli energiamurrokseen, puhtaaseen siirtymään, uudistuvaan osaamiseen, älykkääseen digitalisaatioon sekä kestäväan matkailuun.

Painopisteet

Luonnonvarojen kestävä hyödyntäminen ja alkutuotanto

Keski-Pohjanmaalla on merkittävä kansainvälinen epäorgaanisen kemian teollisuuskeskittymä. Maakuntaan on suunnitteilla useita biokaasulaitoksia, merkittävä määrä tuulivoimaa ja vedyn tuotantolaitoksia. Aurinkosähkön tuotanto ja puistojen rakentaminen on voimakkaasti käynnistämässä.

Keski-Pohjanmaalla on TKI-osaamista erityisesti akkukemiaan ja erilaisiin energian varastoinnin ratkaisuihin liittyen. Vuonna 2024 toimintansa aloittava litiumkaivos sekä keskipohjalainen osaaminen akkutuoannosta kierrätykseen ovat tärkeä osa eurooppalaista akkuarvoketjua. Tavoitteena on kehittää kemian teollisuuteen liittyviä kiertotalouden ratkaisuja ja vahvistaa akkuarvoketjujen uusien innovaatioiden kehittämistä ja käyttöönottoa. Keskeisiä toimialarajapintoja ovat mm. epäorgaanisen kemian klusteri, mineraalit sekä biopohjaiset materiaalit ja prosessit.

Keski-Pohjanmaalla toimii useita puu- ja betonirakentamiseen keskittyviä yrityksiä. Toimialat ovat merkittäviä teollisuudenaloja maakunnassa, jolla on suuri, puhdasta siirtymää hyödyntävä ja tukeva kansainvälistymisen ja kasvun potentiaali. Painopistealueella tuetaan mm. puurakentamiseen, puumateriaaleihin ja muihin biomateriaaleihin, kuten esimerkiksi biohiileen, sekä rakentamissektoriin kokonaisuudessaan liittyviä tehokkaamman hiilensidonnan innovaatioita rakentamisessa, niiden kaupallistamisessa ja kansainvälistymisessä. Lisäksi tavoitteena on edistää digitaalisuuteen perustuvia teknologioita osana rakentamista, energiatehokkuutta, älykkäitä asumisratkaisuja ja palvelujen kehittämistä. Kehittämistyössä huomioidaan ympäristöministeriön asettamat julkisen puurakentamisen tavoitteet. Tavoitteena on tuottaa kehittyneisiin materiaaleihin ja älykkäisiin asumisratkaisuihin liittyviä monipuolisia innovaatioita, uusia tuotteita ja uutta liiketoimintaa, joka vahvistaa ja monipuolistaa maakunnan elinkeinotoimintaa ja lisää kansainvälistä kilpailukykyä. Älykkään erikoistumisen teollisen puurakentamisen ratkaisut mahdollistavat materiaali- ja tuotantotehokkuuden kehittämisen sekä teollisten hallittujen prosessien kautta myös laadun ja kustannustehokkuuden parantamisen keskipohjalaisessa puurakentamisen teollisuudessa. Maakunnassa on myös vahvaa, kansainvälistä veneteollisuutta. Veneteollisuutta tukevien teknologioiden ja innovaatioiden kehittämistä ja jalkauttamista elinkeinoelämän käyttöön edistetään.

Keski-Pohjanmaa on vahva alkutuotannon maakunta. Maakunnassa on maa- ja metsätalouden osaamista, Keski-Pohjanmaa on tunnettu maidon- ja

perunantuotannon maakunta. Maaseudun elinkeinot luovat pohjaa kierto- ja biotalouden ratkaisuille. Maakunnassa on elintarvikkeiden jatkojalostukseen keskittyneitä yrityksiä. Painopistealueella tuetaan myös mm. kestävä metsä- ja maatalouden innovaatioita sekä energiatehokkuuden, energian varastoinnin, uusiutuvan energian ja bioenergian uusien ratkaisujen kehittämistä ja jalkauttamista.

Yritykset ja yrittäjyys

Keski-Pohjanmaan maakunnan elinvoima rakentuu teollisuuden ja yritysten kautta. Alueen teollisuus ja yritykset ovat merkittävässä roolissa työllistämisen, arvonlisän tuottamisen sekä tulevaisuuden talouskasvun mahdollistajana. Keski-Pohjanmaan maakunnan toimintaympäristö on vahvassa positiivisessa muutoksessa, mikä haastaa erityisesti keskisuuria ja midcap-yrityksiä, mutta tarjoaa kaikille yrityksille myös tilaisuuksia kasvattaa ja kehittää liiketoimintaansa. Maakunnan yritysten kansainvälistymistä ja viennin edistymistä kuin myös yritysten TKI-kyvykkyyttä tulee tukea ja kasvattaa myös innovaatiotoiminnassa.

Yritysten ja markkinoiden kannalta puhdas siirtymä on yhtäältä merkittävä haaste ja murros, johon on pystyttävä vastaamaan, ja toisaalta merkittävien mahdollisuuksien tarjoaja. Tyypillistä on, että yritykset jakautuvat voimakkaasti niihin, jotka kykenevät kääntämään haasteen hyödyksi ja niihin, jotka eivät. TKI-toiminnan tuloksena syntyvät uudet ratkaisut ja teknologiat sekä digitalisaation hyödyntäminen ovat puhtaassa siirtymässä välttämättömiä. Keski-Pohjanmaalla on alueena erittäin hyvät edellytykset kääntää energiamurros alueen ja yrittäjyyden hyödyksi elinvoimaetua ja yritysten toimintaedellytyksiä vahvistaen. Tämä edellyttää, että TKI-toiminnalla pystytään nopeuttamaan ja suuntaamaan yritysten puhdasta siirtymää sekä tuottavuuden kasvua. Myös koordinaatiota siirtymää toteuttavien muiden strategioiden välillä on parannettava.

Keski-Pohjanmaalla toimivat yritykset tekevät verrattain vähän innovaatioyhteistyötä korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten tai maakunnan oppilaitosten kanssa. Yhteistyön syntymiselle tulee luoda mahdollisuuksia ja yhteistyötä tulee edistää. Maakunnan yritykset tulee saada positiivisen rakennemuutoksen yrityspalveluiden erityiseksi kohderyhmäksi. Tämä edellyttää esimerkiksi ELY-keskusten ja Team Finland -palveluiden kohdentamista esimerkiksi mikro- ja pieniin yrityksiin.

Hyvinvointi, kulttuuri ja virkistys

Hyvinvoinnin osatekijät jaetaan yleensä kolmeen ulottuvuuteen: terveys, materiaallinen hyvinvointi ja koettu hyvinvointi eli elämänlaatu.⁵ Olennaisena osana hyvinvointia on myös tunne turvallisuudesta.

Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue Soite huolehtii, että terveyspalvelut vastaavat maakunnan asukkaiden tarpeisiin kaikissa elämänvaiheissa. Tavoitteena on, että palvelut ovat kaikille helposti saatavilla ja keskeiset lähipalvelut turvataan. Toimivien palveluiden toteuttamiseen tarvitaan osaavaa henkilöstöä, jota Keski-Pohjanmaallakin koulutetaan. Osaava ja hyvinvoiva henkilöstö on laadukkaiden terveyspalveluiden pohja. Keski-Pohjanmaa tukee terveyspalveluiden ja sosiaalisten innovaatioiden kehittämistä ja jalkauttamista sekä toimialoja tukevaa digitalisaatiota ja kansainvälistymistä. Panostus alueen väestön hyvinvointiin ja terveydenhoitoon ylläpitää työkykyä ja vähentää tarvetta varsinaiseen sairaalahoitoon. Keski-Pohjanmaalla toimii 1478 rekisteröityä yhdistystä⁶, joiden rooli maakunnan asukkaiden hyvinvoinnin edistämässä on merkittävä.

Keski-Pohjanmaa on vahva kulttuurin ja kulttuuriin liittyvän osaamisen maakunta. Alueella on mm. kansainvälistynyttä audiovisuaalista liiketoimintaa sekä luovaan talouteen ja kulttuuriin liittyvää koulutusta ja oppimisympäristöjä. Kulttuurin, luovan talouden sekä näihin liittyvän osaamisen kaupallistaminen luo merkittäviä uusia mahdollisuuksia maakunnan elinkeinojen kehittämiseksi. Tavoitteena on kehittää mm. kulttuurin ja matkailun yhteisiä innovaatioita, kulttuuri-, media- ja elokuva-alan sekä audiovisuaalisen alan osaamista ja kaupallistamista tukevaa teknologiaa, digitaalisia ratkaisuja ja innovaatioita sekä niiden jalkauttamista elinkeinoelämän käyttöön. Tavoitteena on vauhdittaa luovan talouden kasvuhakuisuutta ja tulevaisuuden haasteisiin vastaavaa rohkeaa uusiutumista Keski-Pohjanmaalla. Luovan talouden osaamista hyödynnetään keskipohjalaisten yritysten kilpailukykyyn kehittämisessä, liiketoiminnan uudistamisessa sekä uuden liiketoiminnan synnyttämisessä sekä vahvistetaan luovaa taloutta ja kulttuuria osana elinkeinotoimintaa ja maakunnan kilpailukykyä.

Viite ⁵ Terveysten ja hyvinvoinnin laitos

Viite ⁶ Patentti- ja rekisterihallitus, yhdistysrekisteri

Kansainvälisyys

Kansainvälinen yhteistyö on keskeisesti mukana älykkään erikoistumisen tavoitteissa, toimenpiteissä ja sen toteutumista myös seurataan. Älykkään erikoistumisen teemoissa pyritään vahvistamaan kansainvälisen kilpailukyvyyn kehittymistä. Tutkimuksen ja yritystoiminnan yhteistyötä edistetään hankerahoituksen kautta kansainvälisen liiketoiminnan ja tutkimusyhteistyön lisäämiseksi. Tavoitteena on vahvistaa toimijoiden roolia kansainvälisissä verkostoissa ja hyödyntää näitä verkostoja ja kumppanuuksia kehitystyössä. Keski-Pohjanmaan kansainvälisyyden edelleen kehittäminen vaatii laajoja ponnistuksia kaikilta maakunnan toimijoilta.

Business Finlandin vaikuttavuusraportin (2023) mukaan kansainväliset markkinat tarvitsevat innovaatioita kiertotalouden ratkaisuihin. Suomessa ja Keski-Pohjanmaalla on johtavaa osaamista kiertotalouden teknologioiden kehittämisessä. Näillä kyvykkyyksillä ja innovatiivisilla ratkaisuilla sekä kansainvälisellä yhteistyöllä voimme luoda alueesta merkittävän keskittymän kiertotaloudelle.

Keski-Pohjanmaan liitto on mukana Euroopan alueyhteistyön S3 kumppanuuksissa (akkuarvoketjut raaka-aineista kierrätykseen):

- Batteries Europe National and Regional Coordinators Group NRCG
- Advanced Materials for Batteries Partnership AMBP

Kärjet

Energiamurros ja puhdas siirtymä

Tuulivoima – Vety – Aurinkovoima – Bio- ja kiertotalous - Liikenteen sähköistyminen – Akkukemia - Vastuullisuus

Energiamurros ja puhdas siirtymä kulkevat läpileikkaavina teemoina Keski-Pohjanmaan maakunnan kaikilla painopistealueilla. Energiamurros kattaa sekä energiantuotannon että energiankulutuksen muutokset. Energiamurros on voimakas veturi investoinneille sekä teollisuusalueella että maataloudessa. Maakuntaan kaavaillaan tuulivoimapuistojen lisäksi vetylaitoksia sekä eri energiantuotantomuotoja yhdisteleviä hybridihankkeita. Energiakriisiin vastataan myös aurinkovoiman avulla. Alueen merkittävä karjatalous tuo potentiaalia biokaasun käytön lisäämiselle. Siirtyminen pois turpeen käytöstä voi luoda mahdollisuuksia erilaisten biomassojen arvoaineiden tuotannolle. Tavoitteena on biotalouden kehitys ja kasvu.

Puhtaan siirtymän vaatimien muutosten mahdollistaminen tavoitellussa aikataulussa edellyttää nopeampia, laajempia ja vaikuttavampia toimenpiteitä kuin perinteisellä ja systeemisellä innovaatiopolitiikalla on mahdollista saavuttaa. Uudistavassa innovaatiopolitiikassa perustana on kestävä kehityksen edistäminen, jossa välttämättömiksi koettujen muutosten aikaansaamiseksi tarvitaan teknologisten innovaatioiden lisäksi usein erilaisia rakenteellisia uudistuksia sekä sosiaalisia innovaatioita.

Keski-Pohjanmaan maakunnan puhtaan siirtymän nopeuttaminen edellyttää maakunnassa pitkäjänteistä ja uudistavaa innovaatiopolitiikkaa. Kyse on moniulotteisesta kokonaisuudesta, johon tarvitaan kaikilta maakunnan toimijoilta aktiivista, ennakoivaa, kokeilevaa ja osallistavaa asennetta. Jotta maakunta voi kehittyä puhtaasti, luonnon monimuotoisuus tulee huomioida kaikessa kehitystyössä. Tavoitteena on, että kehittyvä liiketoiminta on vastuullista sekä vesi- ja ilmastoviisasta. Keski-Pohjanmaalta löytyy kiertotalousosaamista, jota voidaan ympäristöystävällisten tuotantoprosessien ohella kehittää edelleen. Fossiilisista polttoaineista siirrytään uusiutuviin energian lähteisiin valmistamalla synteettisiä polttoaineita. Keski-Pohjanmaalla on TKI-osaamista erityisesti akkukemiaan ja erilaisiin energian varastoinnin ratkaisuihin liittyen. Kokkolan kaupungin ekosysteemisopimuksen mukaan alueen kehittämissympäristöjen vahvuudet näkyvät kemianteollisuudessa ja biolaaksossa, joka keskittyy

luonnonvarojen hyödyntämiseen. Kokkola Industrial Park (KIP) on edelläkävijä teollisen kiertotalouden käyttämisessä ja muodostaa ekosysteemin, jota voidaan edelleen vahvistaa alueen korkeakoulujen ja elinkeinoelämän yhteistyön avulla. Ekosysteemisopimuksen keskeisenä tutkimusalueena on akkukemia. Kiertotalous ja cleantech, yhdessä teollisuuden älykkäiden ratkaisujen ja ekosysteemiä tukevien koulutusmahdollisuuksien kanssa, lisäävät monilta osin alueen vahvaa kansainvälistä huippuosaamista akkukemian alalla.⁷

Keski-Pohjanmaa sijaitsee tutkimus-, innovaatio- ja kehittämistoiminnan kannalta erinomaisessa liikenneyhteyksien solmukohdassa. Saavutettavuuteen perustuvia ratkaisuja kehitetään puhtaasti, mikä lievittää alueen harvaan asutukseen liittyviä elinkeinotoiminnan haasteita. Tavoitteena on kehittää laadukkaita ja kestäviä liikenteen ja logistiikan ratkaisuja, jotka turvaavat alueen asukkaille ja elinkeinoelämälle saavutettavuuden, liikenteen ja logistiikan tehokkaat ja kattavat palvelut sekä toimivat yhteydet niin alueen sisällä kuin sen ulkopuolella, kansallisesti ja kansainvälisesti. Painopistealueella tuetaan kuljetusketjujen tehokkuuteen, multimodaalisuuteen, kuljetusten ja liikenteen digitalisaatioon ja sähköistämiseen sekä autonomiseen liikenteeseen liittyviä innovaatioita ja pilotteja.

Keski-Pohjanmaan maakuntastrategian 2040 mukaan tavoitteena on, että Keski-Pohjanmaan maakunta on hiilinegatiivinen vuoteen 2035 mennessä. Vuonna 2040 Maakunnassa tuotetaan energiaa muulle Suomelle ja energia on myös maakunnan uusi vientituote. Keski-Pohjanmaa voi vaikuttaa merkittäväällä tavalla ympäristöhaasteiden sekä ilmastonmuutoksen selättämiseen ja luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseen.

Uudistuva osaaminen

Tasokas osaaminen – Uudistuva yritystoiminta – Uudet innovaatiot

Uudistuva tulevaisuuden osaaminen korostaa joustavuutta, sopeutumista ja jatkuvaa uuden oppimista, koska teknologia kehittyy jatkuvasti ja työelämän tarpeet muuttuvat. Uusia aloja syntyy, jolloin kouluttautumisen ja uusien taitojen oppimisen tärkeys korostuvat. Esimerkiksi energiamurros ja puhdas siirtymä tuovat mukanaan uudenlaista osaamistarvetta Keski-Pohjanmaalle mukaan lukien ympäristöasioihin liittyvän osaamisen. Ympäristö- ja luonto-osaamista tarvitaan

⁷ Viite 7 Kokkolan kaupunki, ekosysteemisopimus

myös kestävän matkailun mahdollistamisessa. Talouskasvu Keski-Pohjanmaalla perustuu entistä enemmän uusien innovaatioiden aikaansaantiin sekä niiden mahdollistamien toimintatapojen ja liiketoimintojen uudistumiseen. Tavoitteena on paitsi väestön osaamistason nostaminen myös osaavan työvoiman saatavuuden parantaminen niin kansallisesti kuin kansainvälisesti.

Tavoitteiden saavuttamiseksi maakunnassa voidaan järjestää erilaisia uusiin tarpeisiin vastaavia koulutusohjelmia, mutta myös tukitoimia, jotta pystytään kouluttautumaan erilaisissa elämäntilanteissa. Alueelliset työllisyyspalvelut, työvoimakoulutus, rekry- ja oppisopimuskoulutus sekä yrittäjyyskoulutus ja tuki yrittäjyydessä ovat olennaisia tukitoimia osaamisen kehittämisessä ja näiden rahoitus on turvattava. Sekä maakunnan väestön osaamistason nostaminen että osaavan työvoiman maakuntaan houkutteleminen vaativat joustavaa ja hyvää yhteistyötä viranomaisten, koulutusorganisaatioiden, yritysten ja muun työelämän välillä. Yritykset tarjoavat tietoa tulevaisuuden työvoimatarpeista ja viranomaiset käyttävät tätä tietoa suunnitellessaan maakunnan kehittämistä. Työmarkkinoiden tarpeista on hyvä jakaa tietoa kaikille kansallisesti ja kansainvälisesti, jotta työntekijät voivat kehittää osaamistaan ja suunnata kouluttautumistaan tarpeiden edellyttämällä tavoilla.

Älykäs digitalisaatio

Ihmiskeskeiset julkiset palvelut – Turvallinen infrastruktuuri – Joustavuus muuttuvassa maailmassa – Digitaalisesti kyvykäs maakunta

Maakunnassa on otettu käyttöön vuoteen 2030 ulottuva kansallinen strateginen etenemissuunnitelma, Digikompassi, jonka tavoitteena on rakentaa houkuttelevaa, kilpailukykyistä, kestävä ja hyvinvoivaa, digitaalisesti kyvykästä maakuntaa. Tavoitteena on vahvistaa digitaalista osaamista Keski-Pohjanmaalla ja hyödyntää tätä osaamista laajasti eri aloilla. Digikompassin tavoitteisiin päästään kilpailukykyisellä ja uudistuvalla yritystoiminnalla, korkeatasoisella osaamisella, ihmiskeskeisillä julkisilla palveluilla sekä turvallisella ja korkealaatuisella infrastruktuurilla.

Älykäs digitalisaatio on älykästä erikoistumista läpileikkaava vahvuusalue, jonka tarjoamia mahdollisuuksia hyödynnetään kaikilla painopistealueilla. Digitalisaatioon, robotiikkaan ja tekoälyyn liittyviä ratkaisuja halutaan edistää laajemmin maaseudun elinkeinojen, alkutuotannon, terveystalouden, tuotannollisten yritysten sekä pedagogiikan osalta. Keski-Pohjanmaa on mukana

mm. robotiikkaan ja maaseudun yritysten kehittämiseen liittyvissä digitaalisissa innovaatiokeskitymissä (DIH, digital innovation hub). Painopistealueella tuetaan mm. robotiikkaan, tekoälyyn, puhtaisiin teknologioihin, teolliseen internettiin ja virtuaaliseen todellisuuteen perustuvia ratkaisuja ja innovaatioita sekä niiden jalkauttamista elinkeinoelämän, terveydenhuollon ja opetuksen käyttöön. Tavoitteena on tunnistaa digitaalisuuteen liittyviä uusia mahdollisuuksia ja tuottaa laadukkaita digitaalisia palveluja, jotka ovat maakunnan asukkaiden ja yritysten saatavilla.

Digitaalisuuteen, robotiikkaan, tekoälyyn ja sähköisiin ratkaisuihin perustuvilla palveluilla tehostetaan kansalaisten osallisuutta ja palvelujen käytettävyyttä. Data ja sen hyödyntäminen ovat keskeinen moottori uusille innovaatioille ja digitaalisille palveluille. Älykäs digitalisaatio vahvistaa yritysten toimintaedellytyksiä paitsi kaupunkiseudulla myös harvaan asutuilla ja syrjäisillä seuduilla. Lisäksi se luo uusia mahdollisuuksia yrityksille tuottavuuden ja jalostusarvon lisäämiseen.

Kestävä matkailu

Kulttuuri – Luonto – Hyvinvointi - Puhtaus – Vastuullisuus

Keski-Pohjanmaa on kulttuuri- ja luontomatkailun maakunta, jossa matkailuelinkeinolla on merkittävä kasvupotentiaali. Keski-Pohjanmaan kasvillisuus ja eläimistö, puhdas ilma ja vesi sekä alueen erityinen kulttuuri ja arvokkaat kulttuuriympäristöt ovat vetovoimatekijöitä, joiden ympärille matkailu rakentuu. Keski-Pohjanmaa tarjoaa matkailuelämyksiä niin merellä, kaupungissa kuin erämaassakin. Jotta vetovoimatekijät säilyvät tulevillekin sukupolville, on toiminnan oltava kestävä. Puhdas siirtymä luo matkailun kestäväälle kasvulle uusia mahdollisuuksia. Myös kuluttajat ovat yhä tietoisempia vastuullisuudesta ja vastuukysymykset vaikuttavat heidän ostopäätöksiinsä enenevässä määrin. Vastuullisuuden vaatimusten huomioiminen on yhä useamman yrityksen liiketoiminnan kannalta olennaista.

Matkailun saralla tavoitteena on tukea luonto-, kulttuuri-, hyvinvointi-, tapahtuma-, liikunta- ja ruokamatkailun palveluinnovaatioiden kehittämistä ja jalkauttamista sekä toimialoja tukevaa digitalisaatiota ja kansainvälistymistä. Tavoitteena on hyödyntää Keski-Pohjanmaan maakunnan matkailun kasvupotentiaali ja kehittää matkailusta ekologisesti, sosiokulttuurisesti ja taloudellisesti kestävä elinkeino

maakunnan erityispiirteitä, innovatiivisia palveluita ja digitaalisuutta hyödyntämällä.

Älykkään erikoistumisen mahdollistavat edellytykset

Älykkään erikoistumisen toimeenpanon mahdollistavat edellytykset

1) Tilannekuva ja ennakointi

Ajantasainen analyysi alueen innovaatioiden levittämisen (käytäntöön siirtäminen, tuotteistaminen, kaupallistaminen) pullonkauloista, mukaan lukien digitalisaatio. Älykkään erikoistumisen strategiassa tunnistetaan innovaatiotoiminnan keskittyneisyys tietyille toimialoille, alueen vahvuudet ja kehittämiskohteet sekä tulevaisuuden kasvumahdollisuudet ja kehittämissympäristöjen tukirakenteiden ja -palveluiden puutteet. Näihin etsitään ratkaisuja uusien toimijoiden aktivoinnilla ja verkostoja kehittämällä. Maakuntaohjelmassa on esitetty analyysi alueellisesta innovaatiotilannekuvasta. Rahoitettavien hankkeiden valintakriteerit huomioivat Keski-Pohjanmaan vahvuudet ja mahdollisuudet sekä myös puutteet ja heikkoudet älykkään erikoistumisen tavoitteiden saavuttamisen näkökulmasta.

2) Älykkään erikoistumisen strategian hallinnoinnista vastaavan toimivaltaisen alueellisen toimijan todentaminen

Keski-Pohjanmaan liitto vastaa maakunnan aluekehittämisen strategisesta kokonaisuudesta ja yhteistyön koordinoinnista sekä strategian hallinnoinnista toimivaltaisena alueellisena toimijana ja välittävänä viranomaisena. Keski-Pohjanmaan maakuntaohjelma perustuu pitkän aikavälin strategiaan linjauksiin.

3) Strategian tavoitteita mittaavat indikaattorit on asetettu ja toimintatavat määritelty

Älykkään erikoistumisen strategian toteutumista seurataan ja arvioidaan vuosittain osana maakuntaohjelman sekä alue- ja rakennepolitiikan ohjelman toimeenpanoa. Älykkään erikoistumisen indikaattorit asetetaan ja päivitetään

osana maakuntaohjelman ja EU:n ohjelmakauden toteutusta. Seuranta tapahtuu osana maakuntaohjelman toteuttamisen seuranta- ja ennakointia. Maakunnan yhteistyöryhmän työskentelyn yhteydessä toteutetaan jatkuvaa seuranta- ja hankinta- palautetta. Rahoitettavien hankkeiden valintakriteerit perustuvat RIS3-strategian teemoihin ja tavoitteisiin silloin, kun älykäs erikoistuminen on rahoituskriteerinä.

- 4) Yritysten innovaatiotarpeiden tunnistaminen ja niiden ratkaisu (EDP-prosessi) on otettu käyttöön älykkään erikoistumisen strategian rakentamiseen ja toteutukseen

EDP-prosessi on keskeinen toimintatapa älykkään erikoistumisen strategian laadinnassa ja toteutuksessa. Älykkään erikoistumisen strategia laaditaan laajassa yhteistyössä maakunnan eri toimijoiden kanssa. Sidosryhmien haastattelut, seminaarit, työpajat, kyselyt ja kuulemistilaisuudet ovat tyypillisiä osallistamistapoja. Erilaiset työryhmät ja verkostot sitoutetaan ÄES-prosessiin, joka on luonteeltaan jatkuvaa toimintaa. EDP-prosessia kehitetään yhdessä myös muiden alueiden kanssa hyviä käytänteitä kartoittaen ja hyödyntäen.

- 5) Älykkään erikoistumisen tavoitteisiin ja toimenpiteisiin on asetettu alueen tutkimus- ja innovaatiojärjestelmien kehittäminen sekä kansallisten järjestelmien kehittämissyhteistyöhön osallistuminen

Keski-Pohjanmaan tutkimus- ja innovaatiojärjestelmien kehittämistä edistetään sekä osallistutaan kansallisten innovaatiojärjestelmien kehittämissyhteistyöhön. Kansalliseen, alueiden väliseen ja kansainväliseen TKI-yhteistyöhön osallistumista tuetaan ja seurataan. TKI-organisaatioiden lisäksi kolmas sektori osallistuu maakunnallisen yhteistyörakenteen kautta ÄES-prosessiin. Yrityssektorin vaikutusmahdollisuuksia vahvistetaan entisestään. Älykkään erikoistumisen temaattista yhteistyötä Euroopan Unionin sekä Itä- ja Pohjois-Suomen maakuntien välillä edistetään Keski-Pohjanmaalla esimerkiksi akkukennojen ja -materiaalien arvoketjuissa ja digitalisaatiossa. Strategiassa on huomioitu Keski-Pohjanmaan innovaatioiden edistämisen tavoitteet sekä kansallinen TKI-tiekartta.